

СЕЉАК.

ЛИСТ ЗА ПОЉЕ, КУЋУ И БАШТУ.

Издаје и уређује: Ђорђе Радић.

Издаје сваког 5-ог, 15-ог и 25-ог дана у месецу. — Цена му је: годишње 4 фор.,
полгодишње 2 фор., а на три месеца 1 фор. а. вред.

Љекарија, у свези са сујевјерством, по селима.

(Свршетак.)

Врло много средства, која данас наши сељаци противу једне или друге болести употребљују, заостала су јошт, од стари времена, кад су ји стари љекари јошт употребљавали. Сељаци се наши јошт и данас они стари средства строго држе, која су од новији љекара давно одбачена, и која управо много и непомажу. Више пута оде сељак у љекарницу и заште какав љек који љекару није ни познат.

У старијим добу су многи на то држали да и умна својства некоји биља и животиња за лек служе; тако су н. пр. употребљавали црвен восак против црвеног ветра (Rothlauf), и мислили, кад црвен восак око тела веже, да ће му ова болест уминути; на рану кад псето уједе метали су пак и данас међу, од оног пса испржене длаке; од променљиве грозвице, веле помаже, кад се нокти отсеку и под тополу закопају, јер онај у грозници тако дркће као лишће од тополе; од жутице веле да је добро ону воду пити где се дукат мете и т. д.

Особито је пушћане крви у наш народ ушло. Он нити пита љекара, ни никог, нег кад му шта фали, а он оде берберину да му крв пусти. Бербер то уради плате ради; ал крв пуштати, нек' се нико неусуђује, пре нег што искусног љекара не запита, јер узалудно пуштање крви, може лако смрт нанети.

Код наши сељака има више фели којекакви масти, фластера и други мазала, нег у једној љекарници; сваки то зна, од такви невштака, маст какву направити, и за једну или другу болест употребити, пак сад помогла она или непомогла.

Псећа, курјачија и змијска маст, врло се разво код наши про-стака употуебљава.

Кад тко зуб извади, а он га меге у комадић леба, и баци га псу, а то зато, да му буду остали зуби, као псећији јаки.

Има предјела, у ком се скувани миш против „велике болест“ употребљује.

Кумрије у собу, и јарца у штали држати, веле да је због болести добро, ал какве нико незна да каже, он је само тако чуо, пак се тог држи.

Боље се овакови ствари оканути, пак у кући чистоту одржавати, а кад је ко болестан, лекара дозвати, нежели онакове ствари употребљавати, које су више пута и смрт нанеле.

Парни плуг.

У том смо времену, гди се пара, и у економији у место скотова употребљује. Тако је лане 19. Јунија плуг један са 6 раоника у мађарску из Енглеске донешен, с' којим је на добру Китсее код Пожуна орано, о ком орању очевидац и дописник један у „Agrarom. Zeitung“ ово преповеда:

Сад баш долазим са покушаја, с' Фовлеровим парним плугом, и велим: да ни једна економска машина свој посао тако лепо, мирно и сигурно неизвршава као овај плуг. Лепшег другог часа неможе економ себи желити, него кад види овај плуг са шест раоника гди ради, а особито онда, кад само плугове види и незна да с' једне стране земље машина стоји, која те плугове вуче, а с друге ленгер, на ком је једек заквачен, који плугу правац осигурава. Кад се ово види, неможе ником на ум пасти да сумња, да ова изванредна машина свој посао неби у стању била извршавати. У овом магновењу види човек све обичне частице на плугу, само у место да виви да један плуг ради, види њи шест једно поред другог гди ванредно свој посао извршавају. Ширина, коју ови шест раоника у један ма начине износи 5 стопа и 9 палаца до шест стопа,^{*)} а дубљина по жељи 4 до 6 палаца. 19 Јунија се радило пре подне од 10—12 сати а после подне од 3—5, под управом Ђорђа Ј. Јулла управитеља добра Китсее. Тог дана се радило на једном јечмишту, и на земљи од 160 фати дужине, ишао је плуг 25 пута тамо и амо. Један ход на 160 фати дужине, (и као што рекосмо, да је сваки ход 5 до 6 стопа широк) направисе за 3—5 минута. 20 Јунија се радило само пре подне, и један ход је направљен од 2½—4½ минута. Исти управитељ вели: да се с' овим плугом за 56 минута (дакле мање 4 минута за сат један) може једно јутро од 1600 квадратни фати узорати. Дакле кад се један дан 10 сати ради, може се узорати скоро 11 јутара. Машина је за 12 коња јака, а цела машина, заједно с' плугови тешка је 400

^{*)} Дакле је свака бразда скоро стопу широка.

мажи (центи); цена јој је за једно са цариком 20,000 фор. а. вр. Шулкоф арендаш правитељствени добари у Чанаду и Дети у Банату, дао је донети за себе овај плуг; њему ће се исплатити, јер има 16,000 јутара ораће земље, за обрађивање. Ми ће мо нашим читаоцима што скорије овај плуг у дрворезу показати.

О ползи свиледјелија и препонама,

које су му досад на путу стојале.

Сви смо већ готово видели, да је свилодјелије многе земље обогатило, и непрестано гледамо, како се многи од њега помажу, како се свила све више и више употребљава и како често многи људи с' малим трудом и пазењем, и за кратко време (од прилике за пет недеља) ранећи свилене бубе неколико стотина форинти себи заслужити могу. Рањење буба с' тим је јошт лакше и хасновитије, што баш у оно време пада, кад прости људи најмање посла имају, то јест: између пролетњи усева и жетве. Тко је бубе ранио, тај може казати, да је само донде, док су се излегле, и пресвукле, то јест: за први 10—15 дана нешто посла и муке око њи имао; а после је само једна забава с' њима. То је све тако: пак зато опет није јошт код нас свилодјелије у велико заведено: А зашто то? Зато:

1. Што су многи људи, или због рђавог намјерења, или због незнања викали и разносили, да свилене бубе у нашем предјелу не могу успјевати.

2. Што су многи желили одма користи и асну имати, а без труда и преправности, које код свилодјелија није могуће. Јер тко хоће да бубе рани, тај мора најпре дудару имати; а то опет иште труда и настојавања кроз више година. Да се наши дедови и оцеви нису за себе и за нас трудили, ми сад много коешта неби имали, пак би оскудно и бједно живили. Треба дакле да се и ми постарамо, да себи труда и посла дамо; ако желимо, да и ми и насљедници наши срећни будемо. —

3. Највећи узрок, што код нас рањење буба није сасвим у обичај ушло, овај је: што многи, који су бубе ранили, нису довољно и добри дудара имали, или, што ствар нису добро разумевали; ктомуе, што се о њој нису колико треба старали, него су неговање и рањење буба слугама и служкињама, или другим најмљеним људма предавали, и што у обште нису к' томе праве воље имали; а гди праве воље нема, ту скоро никакво дјело неможе добро испасти, нити праве ползе принети. Само онде, гди се земљедјелац озбиљски посла тог прима, може свилодјелије напре-

довати. Многи су тек мало буба ранили, и то рђаво; пак зато се слабо и помагали. И мало буба, ако се као што треба ране, захтевају оноликог труда, колико и много буба, а много мање хасне доносе. Многи се дакле због тога поплаше и тако се без сваког даљег и паметнијег испитивања роди та мисао: да предјели наши нису за бубе, или управо рећи, да бубе за економију, то јест: за газдашаг и тециво нису. — Но то није истина; јер има сила људи, који су честим, добрим и разумним пробањем врло добре чаурице, и из њи прекрасну свилу добијали. К' томе треба знати, да се у свакој струци економије знање и подпуно разумевање зактева, и да се у сваком послу и радњи штетовати може, ако се само људски и паметно непоступа. Код многи је људи у рањењу буба тако велика разлика, да једни по сто пута више хасне имају, нежели други. Једни дакле од 1 лота семена једва до 20 фунти галета, то јест чаурица добију; а други који ствар боље разумевају и боље се о њој паше, од исте гомиле семена по 80 фунти добити могу.

Многа немарност и небреженије, које се незнатно и мало чини, често велику штету причињава. И ја кажем, и свима ово правило препоручујем, да немарљив и невредан газда од буба никакве хасне имати неће; а онај, који се око њи с' већим пазењем и приљежанијем трудијо буде, тај ће сваке године све више и више и бољег семена добивати; и његове ће чаурице од други све боље, лепже и теже, дакле и скупље и за њега пет пута полезније бити.

Ова ће опомена оне, који до сад од буба нису велику хасну имали, уверити, да су много којешта пренебрегли и пропустили.

Тко дакле жели, да бубе рани, пак да одтуд себе и кућу своју помаже, тај нек се постара:

1. Да доста дудова има, и да себи дудару посади, да је добро негује и умножава.

2. Да згодно место за бубе спреми.

3. Да себи нужне справе у своје време начини.

4. Да опет у своје време себи добро семе набави.

5. Да друге послове своје тако уреди, да се за пет недеља, докле бубе рани највише с њима може бавити, и да себи смотрене и поуздане људе за послугу нађе.

6. Да после свршеног дела, чаурице своје таки прода, или да ји за времена умртви, да ји доцније можда боље продати може.

Ко жели, да му се пожелани труд наплати, и да му се на кући и на њему штогод позна, тај нека мало више семена узме. Могло би се дакле од прилике число од сто хиљада буба за меру узети, које се од 5 лота доброг семена лако добити може.*)

(Свилодјелије)

*) Ми ће мо ове 6 точке временом обширније прећи.

Јадар и Јадрани.

„Трговачке Новине“ доносе у 32. и 33. броју свом сљедећи чланак, у ком дописник из Лознице по §. описује земљу око Јадра и начин обдјелавања тамошњи становника; у овом чланку он спомиње Сремце и Мачване и њиве земље. Он вели:

Неки су до данас писали, а многи и на устице говорише о Јадранима и њивим земљама, и сви се у томе слагаше, да су јадранске земље добре и плодне, но да су Јадрани лењи и нерадни. Тако је и г. С. Обрадовић у „Зимзелену,“ броју 8. од 1861. описујући Јадар обишао истина казати, да су Јадрани лењи, али јасно рече: да су досељеници из Босне и Херцеговине, нерадени и безкућници.

Сва досадања писања о Јадранима и њивој нерадности и њивим земљама дала су повода и мени написати ово што иде, онако као што ја то схваћам.

Земље или су саме по себи усушите и тврде, или су саме по себи влажне, водене и меке, или су песковите.

Земље, које су саме по себи тврде, зову се у народу нашем љутаче или љуте; а земље, које су саме по себи меке, зову се мекуље или меке.

Све земље које се у народу нашем зову љуте, обично су суве и тврде, и оне радо примају воду; јер киша љутим земљама не само што нешкоди, него им тако добро чини, да усеви на љутим земљама тек онда добри бивају, ако кише често падају. Ако ли им кише често и доста лети непада, онда не само што усеви по таким земљама немогу да роде и добри да буду, него често и изгоре кад су велике врућине.

Земље, које су љуте, те се слабо торе. Оне и без торења могу више година родити. Али се те земље обично угаре и та им угар тако добро чини, као што меким земљама торење и ђубрење прија. Овде се још и то приметити има, да љуте земље још љуће бивају кад се пођубре, и на њима усеви још горе изгору, кад је сушна година.

Усеви на љутим земљама само онда роде и добри бивају, ако се с јесени (особито ледине љути земаља) поугаре и ако се у пролеће што раније поору и посеју; јер ако се у пролеће рано непоору, док су још од снегова влажне, онда нестане у њих влаге, засуше и немогу се никако од тврдоће поорати. Због тога видимо, да људи више угаре љуте земље, него што ђубре и торе. Копање кукуруза на љутим земљама само је онда могуће, ако су с јесени поугарене, ако су у пролеће рано узоране и посејане, и ако уз копање чешће кише падају; ако ли угарене нису и ако уз копање кише нема, врло је тешко копати и често се кукурузи од тврдоће ни окопати немогу.

На љутим земљама обично бивају јечмови и шенице добре, али само онда, кад се рано усеју и кад им често кише падају лети. Ако се рано неузору, па још им кише доста непадају, обично усеви врло хрђави бивају.

Људи, који живе на љутим земљама и који љуте земље имају да раде, сеју више јечам и шеницу него кукуруз. А зашто? — зато, што су љуте земље, као што је мало пре казато, суве и тврде па воду од кише или снега попију, па не само што шеницама и јечмовима снегови и кише нешкоде, него још боље расту. Кад тако бива, зашто неби људи који имаду љуте земље, сејали више шеницу него кукуруза, кад је шеница боља и зна се, да је лакше њу и јевтиније радити него кукуруз, и да се она боље плаћа него кукуруз.

Овде се још то при љутим земљама приметити има, да су неке сабијене, а неке су трошне и шупљикаве. Између љутих и ових земаља само је та разлика, што су трошније и мало их је лакше и на суши копати. Али што се тиче осушитости, и оне су осушите и више пију воду него и које друге. Оне обично кад осредње кише на њих пада, па кад по њима идеш онде, где је орано, може се врло мало приметити, да се чисто одижу и расту као сунђер на оном месту, где се ногом стане. Те се земљ зову брезоваце, и оне су у реду љутих земаља и раде их људи као и друге љуте земље, и на њима роди кукуруз, јечам и шеница, као и на другим љутим земљама.

Из овог шта се види друго, но да народъ наш, који има срећу радити љуте земље, мора, хоће-ли, неће-ли рано орати у пролеће за кукуруз, а како рано узоре и посеје, мора рано и копати, па рано и брати.

Сад да видимо, како бива с мекуљама или меким земљама.

Све земље које се зову мекуље или меке, оне су обично гњилаве и кад су суве саме су по себи влажне и меке и њима киша кад непада често, много, но ређе и умерно добро чини; јер су оне, као што је казато, и по себи влажне и меке, па још кад пада много кише, бивају блатне и тако немогу да буду на њима усеви од многе кише, као и на љутим од многе суше. Све меке земље обично су с јесени и у пролеће пуне воде и од мекоте немогу рано никад да се ору, него се мора чекати док поизсуше, па се једва ору тек треће и четврте недеље по Ђурђеву дне за кукуруз, и то ако пролеће кишовито није, оне више пута остану и непооране, као и љуте, ако кише нема. Меке земље као што је казато, нетрпе угар, али хоће да се ђубре и торе: јер што се год више ђубре и торе, то све осушитије и боље бивају за усев. Оне се обично лепо и добро ору, ако је пролеће суво. Меке би земље по мекоти, дваред мање трошиле копчака, него љуте. Али на меким земљама боље и лакше трава расте

и омлађује се па се мораду дваред кукурузи копати, а не саме једном, као по љутим земљама; и због тога меке земље и ако их је мекше копати, ипак нетроше мање копача, него љуте земље и кад што и више. И пошто се узору, посеју и окопају, биће кукуруз добар, ако кише преко лета (као што је казато при љутим) много не буде, ако ли кише буде много, онда нема.

Људи, који имаду земље мекуље, највише кукурузе сеју, али као што је казато, доцне. Они сеју и шенице али морају по њиви образке правити, па опет небива најбоља. Него по меким земљама добра бива и зоб као и по љутим земљама. Зоб бива по меким земљама зато, што се и она у пролеће сеје а не у јесен. Зато више зоби по меким земљама и сеју него шенице и јечема

Што се има приметити при овом приповедању о меким земљама? Ништа друго, но да људи, који имаду све меке земље, мораду, хоћеду-ли, нећеду-ли више ђубрити и торити земље, него угарити, и мораду у пролеће доцне орати и сејати, а како доцне поору и посеју, онда мораду доцне и копати а још доцније брати, и мораду бити у раду вајзаднији.

Сад да видимо какве земљи имаду Јадрани.

Све земље поред Дрине обично су помешане песком, и зову се пескуље. Мало даље од Дрине па до Лознице и од Лознице па испод Клубаца и Руњана до у Јадар нису пескуље ни меке, али нису ни сасвим љуте, него тек средину држе између меки и љути земаља, и зову се љуте, и обично је свуд туда равница и од ови показани љути земаља па навише и с' једне и с' друге стране узвишенија су места и све су земље меке. Ове земље, као што сам казао мало пре при описивању меки земаља, ору и зирате Јадрани с' обе стране Јадра а около Лознице насељеници из Црне горе и Босне.

(Свршиће се.)

РАЗЛИЧНЕ НОВОСТИ.

* * Јесенас, кад су ласте одлазиле увати у једном селу један сељак ласту једну, веже јој пантлику око врата на којој је своје име и место написао и ласту пустијо. Сад, кад су нам наше ласте опет дошле, дође и она иста, оном истом сељаку на кућу са пантликом заједно; овај је опет увати, и нађе поред свог имена и места јошт нека слова, која он није читати

умео, сигурно име и место, гди је преко зиме била.

* * Н. ц. кр. величество изводело је кроз шест година, сваке године по 2000 фор. на награде за свилодјелце у Мађарској одредити. За награђивање опуномоћено је угарско земљедјелско друштво и то оделење за свилодјелије. Овог ће се месеца награде

делити од 2 ф.—30 ф., за сада су се њи 408 свилодјелеца јавили.

У предјелу Магдебурском, селу Ашерслебен удари гром ондашњег једног становника, и то на следећи начин: исти човек седио је у кући за асталом, леђма дувару — на ком је сат обешен бијо, — а с' левом страном прозору окренут; од овог прозора су два јаблана у даљини од 20 стопа посађена стајала. Наједаред га увати нека језа кроз цело тело, пак после тога га спопадне неко зевање и отезање. Све је ово било, пре него што

се муња указала. При зевању га увати несвест, и падне на земљу. Пре него што је издануо, казао је: да је грома чуо, и около себе све у ватри видио. Гром га је ударио — као што су после устраживањи доказила — кроз кров кућевни, зид, и ланац од сата, на који је наслоњен бијо. При покушавању, да га опет у живот приведу, нашли су му — кад су га свукли — на телу његовом слике она два јаблана, који ма је он с' левом страном кроз прозор окренут бијо. Једна му је слика на прсима била а друга на леђи. Обе ове слике нестало је пети дан.

* Да свилене аљине сачуваш, ветри их што чешће, а држи у орману обешено не положено, пак неће плесња уватити.

* Да добијеш најкрупније и најслађе брескве, убоди танким шилом сваки заметак плода док је зелен толико дубоко, да и коштицу позледиш.

* Да мраве од кошница одбијеш: оплети ножице од кошнице дебљим папиром и мажи катраном, да се непрестано лени;

Или: подастри под кошницу крну старе аласке пређе, онај задај мравнетрпи, и неће ни један туда наићи.

Трговина.

П. Л.

Пешта	пожунац				Пешта	пожунац			
	по		до			по		до	
	фр.	н.	фр.	н.	фр.	н.	фр.	н.	
Жито банатско	4	30	4	90	Проја	2	80	3	10
„ бачко	4	20	4	30	Пасуљ	4	—	4	60
„ потиско	4	20	4	80	Репица	—	—	—	—
Наполица	3	20	3	40	стоји у тргов.				
Раж	3	10	3	20	Новац.				
Јечам	2	46	2	50	фр.	н.	фр.	н.	
Зоб	1	55	1	58	Цесарски дукат	6	37	6	39
Кукурма стари	3	40	3	60	Крунаш	18	40	18	45
„ нови	—	—	—	—	Сребро	132	50	133	—

Епископска књигопечатња у Новоме Саду.